

I 50-Aaret for de første Kontrolforeningers Oprettelse.

Af Konsulent Tage Andersen, Roskilde.

Den 24. Januar 1895 blev Vejen og Omegns Kontrolforening stiftet, og Foreningen paabegyndte sin Virksomhed den 1. Maj 1895.

Der havde ganske vist paa et noget tidligere Tidspunkt andre Steder i Landet været Bestræbelser fremme for Iværksættelsen af en systematisk Ydelseskontrol af Malkekøerne, men først da Arbejdet blev paabegyndt paa Askoveggen, synes Tiden at have været helt moden til dette Avlsarbejdes Paabegyndelse. Medvirkende hertil var det ogsaa, at man i Dr. N. Gerbers Fedtbestemmelsesapparat havde faaet en for Praxis baade nem og dog tilfredsstillende nøjagtig Fedtbestemmelsesmetode.

Vejen-Askoveggen var iøvrigt et af de Steder, hvor man igennem flere Aar havde arbejdet for og med en Ydelseskontrol med Malkekvægbesætningerne, saa det var kun naturligt, at Kontrolforeningsarbejdet blev paabegyndt her. Samtidig med havde man ved Udarbejdelsen af Foreningens Vedtægter og Arbejdsmaade en heldig Haand saaledes, at denne Forening kom til at staa som Mønster for alle senere oprettede Kontrolforeninger.

Kontrolforeningsarbejdet, som det virker her i Landet i Dag, kunde derfor den 1. Maj i Aar sammen med Vejen og Omegns Kontrolforening se tilbage paa 50 Aars Virke.

Efter Oprettelsen af Vejen og Omegns Kontrolforening i 1895 og med denne Forening som Forbillede, oprettedes der i de kommende Aar Landet over en stor Mængde Kontrolforeninger. Saaledes blev der samme Aar oprettet yderligere 1

Forening i Jylland, medens de første Foreninger paa Sjælland, Fyn og Lolland-Falster oprettedes i 1897. Paa Bornholm oprettedes de første Kontrolforeninger i 1898.

Omkring Aarhundredskiftet er Antallet af Kontrolforeninger i Danmark opgjort til 128, men iøvrigt fremgaar Udviklingen og Udbredelsen af Kontrolforeningerne af efterfølgende Tabel 1.

Tabel 1. Kontrolforeningernes Udbredelse og Størrelse.

Aar	Antal			pCt. kontroll. Køer	Medlemmer pr. Forening	Antal Køer pr.	
	Foreninger	Medlemmer	kontroll. Køer			Forening	Besætning
1943—44	1 763	68 823	763 089	49,9	39,0	433	11,1
1939—40	1 817	68 032	791 128	49,8	37,4	435	11,6
1934—35	1 588	50 376	669 088	40,6	31,7	421	13,3
1929—30	1 467	44 463	598 852	36,7	30,3	408	13,5
1924—25	1 013	27 689	431 901	31,0	27,3	426	15,6
1919—20	635	14 545	204 012	18,3	22,9	321	14,0
1918—19	614	13 393	179 111	17,2	21,8	292	13,4
1913—14	587	12 757	208 013	15,9	21,7	354	16,3
1908—09	449	9 584	167 483	13,1	21,3	373	17,5
1903—04	280	6 600	111 900	10,3	23,6	400	17,0

Kontrolforeningerne satte sig fra første Færd det Maal, at de igennem en planmæssig Undersøgelse af Mælkemængden, Mælkefedmen og Fodringen af de enkelte Køer i Besætningen vilde belyse Kvægbrugets Økonomi, ligesom de ved de nødvendige avlsmæssige Optegnelser om de enkelte Dyr vilde skabe Grundlaget for Avlens Udvikling.

Dette Formaal er stadig blevet bibeholdt og er yderligere blevet styrket igennem den Udvikling, som det danske Mejeribrug har gennemløbet siden Slutningen af forrige Aarhundrede, og af den store Betydning man i Avlsarbejdet tillægger Kontroltallene. Til Gengæld maa det anføres, at Kontrolforeningerne og deres Arbejde har haft en ikke ringe Indflydelse paa Indførelsen af Fedtafregningen paa Mejerierne samt paa en Forbedring af Mælkens Kvalitet.

I 1943—44 var der her i Landet 1763 Kontrolforeninger med ca. 69 000 Medlemmer og med 49,9 pCt. af Landets samlede Malkekvægbestand under Kontrol i en Kontrolforening.

Tallene i Tabel 1 viser en opadstigende Linie, hvad Tilslutningen til dette Avlsarbejde angaar. Kun i de første Par Aar af hver af de 2 Verdenskrige 1914—18 og 1939—45 mærkedes en Tendens til et Frafald af Medlemmer inden for Kontrolforeningsarbejdet, men dette Frafald har begge Gange været af forbigaaende Natur.

Kontrolforeningsarbejdet er ogsaa vokset saa fast ind i vore nødvendige Avlsforanstaltninger — og er utvivlsomt den Avlsforanstaltning, der har betydet mest for Danmarks Kvægbrug — at selv en kort Tids Standsning i Arbejdet helt vil tilintetgøre de Oplysninger om de enkelte Dyrs Afstamning og Ydelse, som det igennem Kontrolforeningerne har taget Aar at bygge op.

Det bør, naar der tales om Tilslutning til Kontrolforeningsarbejdet, nævnes, at Tilslutningen er større paa Øerne end i Jylland. Saaledes havde i 1943—44 Fyn 72,1 pCt. af Køerne under Kontrol i en Kontrolforening, Lolland-Falster 60,3 pCt., Sjælland 52,4 pCt., Bornholm 49,4 pCt., medens Jylland havde 44,2 pCt. af Køerne under Kontrol i 1943—44.

I Kontrolforeningernes første Aar og indtil 1920 var det fortrinsvis de store og middelstore Gaarde, der fandt Optagelse i Kontrolforeningerne, men siden 1920 er der optaget mange mindre Besætninger saaledes, at alle Ejendomsstørrelser nu repræsenteres inden for Kontrolforeningernes Rækker.

Indtil 1920 laa Antallet af Medlemmer i Foreningerne omkring 21—22 og den gennemsnitlige Besætningsstørrelse paa 16—17 Køer, men den skitserede Udvikling fra 1920erne har medført, at Medlemsantallet i 1943—44 er oppe paa 39 og den gennemsnitlige Besætningsstørrelse paa 10—11 Køer. Antallet af Køer pr. Forening har ret konstant ligget omkring 400 Stkr., hvilket ogsaa af Hensyn til Foreningernes Økonomi maa anses for en passende Foreningsstørrelse.

Det har ikke kunnet undgaas, at det stadig stigende Medlemsantal i Foreningerne har øvet en uheldig Indflydelse paa Kontrolperiodernes Længde. Mest rigtigt vilde det være i en Kontrolforening at kontrollere hver 14.—21. Dag, men det stigende Antal Medlemmer har medført, at Kontrolleringer hver 26.—28. Dag er blevet det mest almindelige.

Man har søgt at komme uden om de lange Perioder ved at lade enten Ejeren alene eller Ejeren og Kontrolassistenten skiftevis udtage Prøverne, men denne Fremgangsmaade maa ogsaa betegnes som uheldig.

Kontrolassistenten som uhildet og neutral Prøveudtager maa foretrækkes, og Kontrolperioder paa 3 Ugers Længde maa meget stærkt anbefales, men begge Dele vil selvfølgelig betyde en Merudgift pr. Ko for Foreningens Medlemmer. Denne Merudgift til Kontrolforeningerne opvejes imidlertid af den Eliminering af Fejlklenderne ved Ydelsesberegningen, der er ved de lange Perioder, og naar Ejeren skal være medinteresset ved Prøveudtagningen. I hvert Fald opvejes denne Merudgift meget let ved den Adgang til Indstilling af Foderet i Forhold til Ydelsen, som de kortere Perioder giver Lejlighed til, men som desværre ikke udnyttes tilstrækkeligt i Kontrolforeningerne.

Ydelsen inden for Kontrolforeningerne er siden deres Oprettelse udregnet i kg Smør, idet det viste sig, at man i Betegnelsen *Smørværdi* havde en Værdimaaler, som praktiske Landmænd forstod at vurdere.

Efterfølgende Tabel 2 viser de kontrollerede Køers Ydelse i Danmark fra 1903—04 og til 1943—44.

Tabel 2. Ydelses- og Fodertal for Danmark.

Aar	Middeltal pr. Ko					Anm.
	Mælk kg	pCt. Fedt	Smør kg	Smør- fedt kg	F.-E.	
1943—44	3139	4,02	141,3	126,1	2912	Krigsaar
1941—42	2779	4,07	126,7	113,2	2694	do.
1939—40	3429	4,01	153,9	137,5	2924	do. M.- og Klovesyge
1937—38	3813	3,92	167,2	149,5	3121	
1934—35	3506	3,80	148,8	133,1	2864	Kriseaar
1929—30	3643	3,80	154,6	138,4	3001	
1924—25	3399	3,70	140,3	125,8	2697	Mund- og Klovesyge
1919—20	2779	3,64	112,8	101,2	2285	Efterkrigstidens Virkninger
1918—19	2229	3,64	90,5	81,1	—	Spærret for Indf. af Foderst.
1913—14	3256	3,52	127,6	114,6	2474	
1908—09	3090	3,50	120,4	108,2	—	
1903—04	3107	3,40	117,4	105,6	—	

Ydelsen inden for Kontrolforeningerne viser en fortsat Stigning, der kun er afbrudt af de Fald i Ydelsen, som enkelte Aars daarlige Fodringsforhold, Afspærring for Tilførsel af Foderstoffer udefra, Mund- og Klovesyge og andet øver Indflydelse paa.

Paa Grundlag af de Oplysninger om de enkelte Dyr, som Kontrolforeningerne har fremskaffet, er det altsaa lykkedes ved rigtigt Udvalg af Tillægsdyr at højne Ydelsen for Danmarks Køer, selv om en Del af Ydelsesfremgangen maa tilskrives den forbedrede Fodring, Pasning og Pleje, som er blevet Malkekøerne til Del.

Ved en Vurdering af Ydelsesfremgangen inden for Kontrolforeningerne maa det dog ogsaa tages i Betragtning, at der ved Siden af Ydelsesstigningen fra 1903—04 og til 1943—44, som Tabel 2 viser det, er sket en 10-Dobling af Medlemsantallet og en 7-Dobling af Koantallet i samme Tidsrum. Denne Tilgang af nye Besætninger til Kontrolforeningerne vil altid betyde en Forhaling af Ydelsesstigningen og Ydelseshøjden, idet det i Reglen viser sig, at nyindmeldte Besætninger i Kontrolforeningerne har en Ydelseshøjde, der ligger under eller omkring Middeltallene for de kontrollerede Besætninger.

De i Tabel 2 anførte Middeltal er Ydelsen for alle Landets Køer omregnet paa en Gennemsnitsko. I disse Middeltal skjuler sig de mange høje Ydelsesresultater, der opnaas af baade Besætninger og enkelte Køer. Det kan i denne Forbindelse anføres, at i 1937—38, der var det sidste normale Aar, før Mund- og Klovesyge og Spærring for indførte Foderstoffer gjorde sig gældende, var der 50 Besætninger, der havde en Gennemsnitsydelse af Besætningen paa 300 kg Smør og derover, og 111 enkelte Køer havde i dette Aar opnaaet en Ydelse paa mindst 400 kg Smør, medens yderligere 4424 Køer havde en Smørydelse mellem 300—399 kg.

I de 50 Aar, der er forløbet siden Kontrolforeningernes Start med Oprettelsen af Vejen og Omegns Kontrolforening i 1895, har denne Avlsforanstaltning vist sig som en af de vigtigste inden for dansk Kvægbrug. Paa Kontroltallene bygger hele den stærkt udviklede og udbyggede danske Kvægavl, og denne

vinder betydelig i Værdi netop paa Grund af de mange Oplysninger om de enkelte Dyr, som Kontrolforeningerne fremskaffer. Og ikke mindst for den enkelte Besætningsejer har Kontroltallene, rigtig udnyttet, uvurderlig stor Betydning i hans Bestræbelser for at oparbejde en rentabel og yderig Besætning. Hele det danske Forsøgsvæsens mange udmærkede Resultater inden for Kvægforsøgene kan ogsaa kun paa tilfredsstillende Maade udnyttes igennem Kontrolforeningerne, og er Kontrolforeningerne og deres Arbejde ikke paa en vis Maade et Led i en stort anlagt Forsøgsrække? Mer eller mindre ubevidst virker de kontrollerede Besætninger ogsaa ved Eksemplets Magt paa de Besætninger, der staar uden for Kontrolforeningerne, idet disse sidste Besætninger i høj Grad drager Nytte af de kontrollerede Besætningers opnaaede Resultater.
